

Den gamle Købmand fortæller

En Købmandsgaard i Nykøbing fra midten af forrige Aarhundrede.

Er dette en Købmandsgaard? vil Læseren maaske spørge. Det ligner jo en Høkerbutik med Tilhæng af nogle ubestemmelige gamle Bygninger. Ikke desto mindre er det et Billede af Byens i sin Tid største Købmandsgaard, Ejendommen paa Hjørnet af Algade og Svanestræde, der nu ejes af Nykøbing Brugsforening,

og hvor man netop i denne Vinter har nedbrudt den sidste Rest for at give Plads for en moderne Hjørnebygning. Den øvrige Del af Komplekset er jo alt for flere Aar siden bleven moderniseret. Forhen var der foretaget nogle Forandringer, men adskillige Nykøbingensere husker endnu den lave Bygning med det store Lindetræ paa Fortovet, og Forretningen, hvor en af Byens Matadorer, Købmand Ole Olsen, drev sin store Forretning omfattende Korn, Trælast og Urtekram.

Billedet her viser Facaden mod Algade, som den tog sig ud i Aarene omkring 1850, og den forholdsvis ringe Plads, som Butiken optager i Komplekset, fortæller i sit tavse Sprog, at Datidens Købmandshandel mindre var baseret paa at sælge end paa at købe. Og saaledes var det. I hine Dage kom Bønderne til Bys for at faa Penge, nemlig for Kornet, som de i lange Vogntog bragte hid. At de saa samtidig hjem til Husholdningen købte lidt Kaffe og Kaffebønner og Kandis, fik fyldt Brændevinsankeret og, naar der forestod store Højtidsfester i Hjemmet, ogsaa skulde have Risengryn og Klipfisk, samt lidt hele Kryderier, som de selv knuste i en Morter, var jo saare naturligt. Men et Sortiment af raffinerede Lækkerier, som vore Dages Kolonialbutiker byder paa, kendtes ikke. Som nævnt var Kornkøbet det vigtigste, og selv med det beskedne Opland, som Nykøbing alle Dage har haft, gav denne Kornhandel dog Grundlag for en Mængde store Købmandsforretningers Trivsel. Den største Omsætning var vel nok i den Ejendom, der nu ejes af Murermester Chr. L. Johansen og hvor bl. a. Engelsk Beklædningsmagasin er til Huse.

Her residerede Købmand Hans Bentzen, den jævne men rige Mand, der stod i sin Butik, iført det store hvide Lærredsforklæde og som afregnede med Kunderne ved at skrive Regnskabet op med Kridt paa Disken.

Han var Godsejerens Købmand.

Til ham leveredes Kornet bl. a. fra Dragsholm, og herunder modtog han Bøndernes Tiende til Godset, der i hine tider blev leveret in natura. Ligeledes modtog han Kirketiende fra flere af Herredets Kirker, saa der jævnlig saas lange

Nykøbing 1931 – fra Holbæk Amts Venstreblad

www.nykobingslokalhistoriske.dk

Rækker Bøndervogne holde højt op ad Gaden ventende paa at komme til at faa læsset af. Med et stille Suk i Hjertet kan man sammenligne den Tids Trængsel i de mange Købmandsgaarde med vor Tids Mangel paa Trængsel i de faa Købmandsgaarde, der endnu er tilbage. Thi foruden de alt nævnte var der en Række andre betydelige Handelshuse saaledes: Brønniches Gaard, der nu ejes af Sadelmager Frederiksen, Konsul Hansen, hvor Kbmd. Hans Hansen har sit Domicil, Konsul Nielsen i den saakaldte „Brændergaard“, E. Olsen, Dyrslæge Vindings nuværende I Ejendom, Carl G. F. Petersen, nu Werner Hansens Eftfl. Og foruden disse store Grovvarerforretninger var der enkelte Specialforretninger i Kolonial, Vin og Cigarer. Steder, hvor navnlig Bybefolkningen gjorde sine Indkøb, saaledes Sachmanns Forretning, nu R. M. Johansen, Kraghs Forretning paa Torvet i den Ejendom, som nu ejes af Gaardskarl Chr. Larsen o. fl.

For en stor Del af Kornkøbmændenes Vedkommende havde de tillige Brændevinsbrænderi. Af disse fandtes ikke mindre end syv her i Byen. De holdt tillige Fedestalde, hvor Stude stod paa „Drank“ og som, naar de havde opnaaet den tilbørlige Grad af Fedme, blev drevet i Flokke ad Landevejen til Kvægtorvet i København, en saare lang og besværlig March for de arme Dyr, der ikke var vant til at gaa.

Besværlig Varetransport.

Vanskelighederne ved Forbindelsen med Omverdenen var store. Al Varetransport til og fra Byen foregik søværts, hovedsagelig med smaa Jagter, der var hjemmehørende enten i Nykøbing eller i Rørvig, og Havnen kunde ofte være propfuld af disse Fartøjer, der navnlig var beskæftiget med Sejladsen af Korn fra Byen. Ja, før Havnen blev anlagt var det endnu mere besværlig. Ladning og Losning foregik da i tre Etaper. Først gik Jagterne saa langt ind, de kunde, dernæst stagede man med fladbundede Pramme saa langt, det lod sig gøre, og Resten af Vejen gennem Vandet kørtes med nogle højhulede Vogne fra Pram til Magasin og omvendt. Transporten foregik da gennem Strandstræde, der var den Tids største Fragtaare. Persontrafiken foregik ogsaa til Søes med Fjordbaadene til

Roskilde, hvortil Landets første Jernbane blev bygget. Men var Fjorden om Vinteren spærret af Is, gik Turen pr. Deligence til Roskilde eller med Fragtvogn til Hovedstaden.

Manufakturhandelens Entre.

I 1844 fik Nykøbing sin første Specialforretning i Manufaktur. Det var den tidligere Kommis hos Kbmd. Seidelin i Holbæk, F. Hansen, der startede denne Virksomhed i den Ejendom paa Algade, hvor Urmager C. Andersen nu bor. Ti Aar senere byggede F. Hansen Forretningsejendommen med de takkede Gavle paa Hjørnet af Algade og Grønnehavestræde, den, der for tre Aar siden nedbrændte og genopstod i en større, men knap saa smuk Skikkelse. F. Hansens Søn, den nu 84-aarige Jacob Hansen, der først afløste Faderen som Købmand og siden gik over i Bankvirksomhed, og hvem Størstedelen af disse Optegnelser skyldes, fortæller om sin Faders Pionerarbejde:

— Sammenlignet med Nutidens Manufakturforretninger tager min Barndoms Erindringer sig meget spartansk ud, siger han navnlig netop i disse Dage, hvor Juleudstillinger og Lysreklamer behersker Gadebilledet, Ting, som man selvsagt ikke den Gang kendte til. Handelen i Klædevarebranchen havde tidligere foregaaet i de blandede Købmandsforretninger, hvor man havde lidt af det nødvendigeste. Men ogsaa efter at Specialforretninger var komne til, var Omsætningen meget ringe.

Bønderne dyrkede Hør og drev Faareavl og lavede selv Linned og Klædevarer, Vadmel og Hvergarn, ja, selv Tyendets Løn blev delvis erlagt i hjemmelavede Klædevarer. Det eneste, vi kunde sælge til Mændene, var kulørte Lommetørklæder, jo mere spraglede jo bedre. Kvinderne var der lidt mere Handel med. De købte fine Hovedtørklæder og Livtørklædes Silkebaand brugte de forresten mange af, bl. a. til Hagebaand til deres „Hætter“. Paa Roskildeegnen købte Bønderkonerne pragtfulde Gyldenstykkets Huer med Guld- eller Sølvnakker. Om disse nogen Sinde har været i Brug i Odsherred, ved jeg ikke,

Nykøbing 1931 – fra Holbæk Amts Venstreblad

www.nykobingslokalhistoriske.dk

men saa er idet i hvert Fald før min Tid. Da Købet kun omfattede det, som man i vore Dage nærmest vilde kalde Pilleri, var Omsætningen ringe, men til Gengæld behøvede der ikke at staa ret megen Kapital i Varelagret. Først i Slutningen af Halvfemserne, da de høje Kornpriser havde forøget Bøndernes Velstand, blev der en livligere Handel med dem. Da begyndte de at kassere det hjemmelavede Tøj som Stadstøj og købte det finere Fabrikstøj i Stedet.

De købte saa Stoffet i Alenmaal og lod den hjemlige Skræder eller Sy pige omdanne det til Klædestykker saa vel for Mænd som Kvinder og dette gav selvsagt et mægtigt Opsving for Manufakturhandelen. Men samtidig forøgedes disse Specialforretninger i Antal. Først kom N. W. Thomsen i Niels Bentzons nuværende Forretning, dernæst L. P. Hansen, hvor nu L. Hansens Ekviperingsforretning findes o. s. fr.

Markedsliv.

Men, siger den gamle Købmand, vil De tegne et Billede af Handelen i min Barndom, saa maa De ikke glemme Byens Markedsdage. I vore Dage holdes der vel ifølge Almanakken Markedsdage i Nykøbing; men der kommer aldrig hverken Folk eller Kreaturer. Anderledes da jeg var Barn. Da var det Byens store Dage. Torvet var propfuldt af Telte, fra hvilke der forhandlede alle mulige Ting. Enkelte af Byens Forretningsfolk havde Telt paa Torvet, men det store Gros var geschæftige Handelsmænd ude fra, navnlig fra Slagelse kom mange. Dette Teltholderi siges i sin Tid at være etableret for at give Egnens Folk Adgang til at købe Artikler, som ikke førtes af Byens egne Handlende. I den Retning virkede f. Eks. ogsaa Buntmagerhandelen paa Nykøbings Markeder. Her fandtes nemlig ingen Buntmager i Byen, og de Fremmede havde derfor paa Markedsdagene god Afsætning paa deres Skindsager og Pelsværk. Men forøvrigt var der en rivende Afsætning paa alt muligt Kram. Paa disse Dage kom der nemlig Folk til Bys. Det var almindeligt, at Tyende paa Landet fæstede sig med den Klausul, at de skulde have fri Nykøbing Markedsdage. Og fra den tidlige Formiddag rullede derfor Vogn efter Vogn ind i Byen og fyldte alle Købmandsforretningers rummelige

Gaarde og Stalde. Og Dagen igennem kunde man se de unge Piger Arm i Arm, slentre ned langs Boderne, hvor de geschæftige Handelsmænd fristede dem baade ved Veltalenhed og den udstillede Pragt. Karlene forsynede sig navnlig med Hovedtøj, og ellers slog de Dagen ihjel enten ved en Pot Kegler i Byens Gæstgivergaarde, eller ved at byde Pigerne paa en Tur i de snurrende Karusseller. Den første af den Art, der var fremme, var et Monstrum, som en af Byens Tømrmestre havde lavet. Den bestod af to Bjælker, skaaret sammen til et Kors og sat op paa en solid Stolpe. Under Bjælkerne hængte nogle Stole, som de Kørelystne placerede sig i. Trækkraften besørge af Byens Dreng, der for vel udført Slid erhvervede sig Ret til et vist Antal gratis Ture i Stolene. Om Eftermiddagen og Aftenen var der stort Bal i „Fortunen”, Byens eneste Gæstgivergaard, hvor Dansen gik med Liv og Lyst og under voldsom Trængsel.

Ja, saaledes formede Handelslivet og Folkelivet sig i vor Hjemmelsmands Barndom. Det var jo saare forskelligt fra Forholdene Anno 1931. Men ser man Tingene nærmere efter, kommer man uvilkaarligt til at spørge: Hvilken af Delene var egentlig bedst?